

Közös teendőink a vízgazdálkodásban

A mai vízgazdálkodást a mennyiség és a minőségi fejlődés egyidejű jelenléte jellemzi. A mennyiség növekedést az indokolja, hogy ma nincs egészséges ivóvíz mintegy 1500 településen, sok helyütt a tornázás és szennyvíztisztítás elmaradt, tovább kell építeni az árnyékvédelmi létesítményeket.

Az intenzív fejlesztést sürgeti a meglévő készleteinkkel való hatékonyabb gazdálkodás, az üzemelő módszerek jobb kihasználása és az adatokkal összefüggő jogi, gazdasági, műszaki szabályozás korszerűsítése. Az intenzív gazdálkodás azért is szükségessé, hogy az előttünk álló fejlesztési feladatokat minél kevesebb anyagi, műszaki feltétel mellett tudjuk megoldani. A legfontosabb tennivaló az, hogy legyen elegendő és megfelelő minőségű víz ott, ahol szükséges. Ezért most a vízgazdálkodásban a hangsúly a víz-takarékosságon és a vízminőség-védelemin van.

Mind többre kerül

A társadalmi-gazdasági fejlődés újabb jelejeként mintegy két tizede felgyorsultak a természet-kezelésben tapasztalható kedvezőtlen folyamatok. Jó minőségű készleteink egyes térségekben kimerülőben vannak, s fokozódott vízünk elszennyeződése.

A természet vízháztartásában rejtő előnyök kihasználása nyilvánvaló, sőt szükségszerű volt. Negyedszázadunk sincs azonban, hogy tudatosított a felismerés: a vizet nem elég használni, azzal gazdálkodni kell. Mi több: kötelességünk óvni a természet vízviszonyainak egészséges egyensúlyát.

A népgazdaság arányos és tervszerű fejlődése csak úgy biztosítható, hogy a helyenként szűkös víz-észleleteket takarékosan használjuk, a vizet célszerűen osztjuk el, vigyázunk a víz minőségét. Mindezek hiánya esetén előbb-utóbb megbomlik a természet vízháztartásának kívánatos egyensúlya. Az említettre — sajnos — már példákat is említhetünk. Felszíni vizeink, folyóink, patakjaink egy részéből kipusztult a gazdag élővilág. Felszín alatti vizeink túlsó igénybevétele pedig több helyütt látványos vízszintsüllyedéseket vezetett.

Helyzetünket reálisan értékelve, nem attól kell félnünk, hogy elfogy az ivóvizünk, vagy hogy ipari üzemek vízhiány miatt leállnak. Az ország egészét tekintve a vízkészletek — megfelelő gazdálkodással — hosszú távon biztosítani tudják, hogy a reális szükségleteket kielégítsük. A készlet időbeli és térbeli elterjedése miatt azonban a lehetőségek egyes területeken korlátozottak, így az ellátás csak aránytalan anyagi és műszaki erőfeszítés révén biztosítható. Egyre mélyebbről, egyre bonyolultabb víztisztítási eljárásokkal tudjuk csak vízszolgáltatási feladatainkat teljesíteni.

Követelmény az ésszerűség

Felszíni készleteink döntő többsége közepesen szennyezett. Így a Duna teljes hosszában, a Tiszának a Szamos és a Sajó torkolata alatti szakasza, a Dráva alsó szakasza és a Maros. Erősen szennyezett a Sajó, a Séd-Nádor, a Dráva és a Zagyva felső szakasza, valamint több kis vízfolyás és csatorna; bizonyítva, hogy a vízfolyások szennyvizekkel és más hulladékkal történő terhelése csak egy határig lehetséges, azt túllépve elveszítjük vizeink természetes öntisztuló képességét. Tiszta vízűnek mondható a Tisza, illetve a Körösök vízrendszerének nagy része, a Bódva, a Keleti-főcsatorna és a Rába. Az ország felszín alatti, hasznosítható vízkészletének mintegy 60 százaléka eltérő típusú és mennyiségű lakossági, ipari vagy mezőgazdasági eredetű szennyezésnek van kitéve. Jelenleg a kitermelt vizek mintegy 85—90 százaléka csak kezelés után kerülhet felhasználásra. Az üzemelő vízművek vízbázisainak mintegy öt-hét százaléka már a használhatatlanság mértékéig károsodott.

Megoldást csak gondos, előrelátó megelőzéstől, intézkedések együttes

sétől lehet várni. Vizeink védelmének módját, a kérdés komplexitását jól jellemzi a Balaton problémája. Sok cikk, rádió- és tv-műsor foglalkozott féltett tavunkkal, így az egész ország ismeri a nehézségeket, gondokat. A vízügyi ágazat évek óta megkülönböztetett fontosságot tulajdonít a tó vízminősége javításának. A sok-sok kutatás, vizsgálat bebizonyította, nem elég a kérdést egy oldalról megközelíteni. Beavatkozások, intézkedések sokaságára van szükség. A fontosabbak között tallózva a felsorolás élére kívánkozik, hogy több szennyvíztisztítót kell bővíteni, korszerűsíteni; meg kell oldani a tisztított szennyvíz más vízgyűjtőre történő kivezetését; csökkenteni kell a talajlepusztulásból származó szennyező hatást; meg kell valósítani a Kis-Balaton — mintegy 75 négyzetkilométeres — védőrendszerét; a Balatonba torkolló kis vízfolyásokon úgynevezett torkolati védelmi rendszereket kell létesíteni; a tó belső szennyezettségének csökkentése érdekében medertisztító és vízvédelmi rétegtakarókat kell végezni.

Talán az említettek is reprezentálják, hogy egy vízgyűjtő terület vízminőségi viszonyai csak milyen sokrétű, komplex beavatkozások útján óvhatók meg. Hasonlóan érzékeny — és igen értékes — kincsünk a közép-dunántúli karsztvíz, az alföldi mélységi vizek, illetve a folyók üledékében tárolt parti szűrési vízkészlet. Ezek gondos védelme, illetve ésszerű felhasználása szintén a vízgazdálkodás kiemelt feladatai közé tartozik.

Program és kötelesség

A fejlődés természetes velejárójaként a víz mint természeti erőforrás felértékelődött. Megnőtt a víz iránti igény és a társadalom érzékenysége a vízkárokkal szemben. A fokozódó igények területenként eltérő mértékben növelték a vízzel kapcsolatos feszültségeket, s világossá vált, ezek a feszültségek csak az egész társadalom részvételével megvalósított takarékosági program fegyelmezett végrehajtásával mérsékelhetők.

Az előzőket mérlegelve, a Minisztertanács az elmúlt évben társadalmi rangra emelte a víztakarékosság, illetve a vízminőség-védelem kérdését, és jóváhagyta a megvalósítást célzó programot.

Ez a program magában foglalja mindazokat a rövid, közép- és hosszútávú feladatokat, melyek végrehajtásával biztosítani lehet, hogy véget vessünk az egyes fogyasztói területeken fellelhető vízpazarlásnak, az élővizek minőségét kellően nem kímélő használtvíz-kibocsátásnak. Ennek érdekében tovább kell erősíteni a közgazdasági elveket a vízgazdálkodásban, valamint azt a gondolatot, hogy az ökológia mellett az ökológiai adottságok figyelembevétele elsődleges kötelessége valamennyi vízfogyasztónak.

A feladatok nem oldhatók meg gyorsan, látványosan. Hosszú, kitartó munkát igényel, hogy a víztakarékosság és vízminőség-védelem általános társadalmi magartásformává váljék. Akkor viszont elérjük, hogy a következő 20—30 évre biztosítani tudjuk az indokolt mértékű ivóvizet lakosságunk számára; hosszútávú lehetőségé válik, hogy termelő — ipari, mezőgazdasági — üzemek gazdaságosan jussanak a technológiai fejlettségnek megfelelő mennyiségű és minőségű vízhez; környezetünk tisztábbá, egészségesebbé válik, s a vízi élővilág létfeltételei is javulni fognak. Mindehhez a lakosság segítségével nélkülözhetetlen. Minden állampolgár naponta többször kerül a vízzel — közvetve vagy közvetlenül — kapcsolatba. Iszik, főz, mos, fürdik, mosogat, locsol, öblít és még sorolhatnánk. Felmérések igazolják, hogy az említett tevékenységek során ma körülbelül 25—30 százalékkal használunk több vizet az indokoltnál. Mikor a lakosság segítségét kérjük, nem a higiéniai igény csökkentését várjuk el, hanem a felesleges pazarlás megszüntetése révén a hatékony közreműködést.

Varga Miklós

az Országos Vízügyi Hivatal
elnökhelyettese